

**ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ,
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ТЕХНОГЕННОЇ
БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ**

*Матеріали другої Міжнародної
науково-практичної конференції*

**ПРОБЛЕМЫ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ,
УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ И ТЕХНОГЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНОВ**

*Материалы второй Международной
научно-практической конференции*

**PROBLEMS OF NATURE MANAGEMENT,
SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND TECHNOGENOUS
SAFETY OF REGIONS**

*Proceedings of the second International
scientific - practical conference*

Україна
Украина
Ukraine

01-03.10.2003

Дніпропетровськ
Днепропетровск
Dnepropetrovsk

Проблеми природокористування, сталого розвитку та техногенної безпеки регіонів. Матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції; м. Дніпропетровськ, Україна, 01-03 жовтня 2003 р. / Редкол.: А.Г. Шапар (голов. ред.) та ін. – Дніпропетровськ, 2003. - 338 с.

До збірника увійшли матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми природокористування, сталого розвитку та техногенної безпеки регіонів», присвяченої 10-річчю Міжнародної асоціації академії наук.

Представлено результати широкого спектру теоретичних та прикладних досліджень з актуальних проблем природокористування і сталого розвитку техногенно навантажених регіонів. Розглянуто питання, які присвячені охороні навколишнього середовища, оцінці природно-ресурсного потенціалу території, його раціонального використання, екологічнобезпечним та ресурсозберігаючим технологіям, альтернативним видам енергії, поводженню з промисловими й побутовими відходами, моніторингу навколишнього середовища, екологічній та техногенній безпеці, екологічному вихованню й освіті, громадському екологічному руху.

Для наукових, інженерно-технічних працівників, фахівців з екології, техногенної безпеки, управління природокористуванням та природоохоронною діяльністю, аспірантів і студентів.

Проблемы природопользования, устойчивого развития и техногенной безопасности регионов. Материалы Второй Международной научно-практической конференции; г. Днепропетровск, Украина, 01-03 октября 2003 г. / Редкол.: А.Г. Шапарь (гл. ред.) и др. – Днепропетровск, 2003. - 338 с.

В сборник вошли материалы Второй Международной научно-практической конференции «Проблемы природопользования, устойчивого развития и техногенной безопасности регионов», посвященной 10-летию Международной ассоциации академий наук.

Представлены результаты широкого спектра теоретических и прикладных исследований по актуальным проблемам природопользования и устойчивого развития техногенно нагруженных регионов. Рассмотрены вопросы, посвященные охране окружающей среды, оценке природно-ресурсного потенциала территории, его рационального использования, экологически безопасным и ресурсосберегающим технологиям, альтернативным видам энергии, обращению с промышленными и бытовыми отходами, мониторингу окружающей среды, экологической и техногенной безопасности, экологическому воспитанию и образованию, общественному экологическому движению.

Для научных, инженерно-технических работников, специалистов по экологии, техногенной безопасности, управлению природопользованием и природоохранной деятельностью, аспирантов и студентов.

ВІДБИТТЯ СТРУКТУРИ ОХОРОННИХ ЛАНДШАФТІВ У НАЗВАХ ЗАПОВІДНИКІВ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ УКРАЇНИ

О.Є. Афанасьєв

Дніпропетровський національний університет, Дніпропетровськ

В межах поставленої проблеми складення банку географічних назв України (топонімів) та створення на його основі серії топонімічних карт певне місце займають *біоніми*, під якими розуміються назви географічних об'єктів, що відбивають особливості рослинного та тваринного світу. Багатьма авторами доведено конструктивність топонімічного методу досліджень, що часто дозволяє реконструювати первинні ПТК, а також визначити ступінь антропогенного перетворення ландшафтів тощо. Крім того, велике гносеологічне і аксіологічне значення подібних досліджень, особливо в зазначеному напрямку. Так, одним із завдань є визначити, наскільки та чи інша назва певного природоохоронного об'єкту (на прикладі національних природних парків /НПП/, природних та біосферних заповідників /ПЗ, БЗ/) відбиває мету його створення, структуру охоронних ландшафтів, місцезнаходження серед одиниць фізико-географічного та (або) ландшафтного районування тощо.

Всього за географічним принципом класифікації топонімів проаналізовано 51 біонім, тобто визначено їх розподіл за хорологічною, категорійною і семантичною ознаками.

Територіальний (хорологічний) аналіз показує, що більшість всіх біонімів зосереджено на територіях областей Західної та Південної України, при чому, в Закарпатській області їх 11, в А.Р.Крим - 7, а на сімку областей не припадає жодного біоніму. Категорійний аналіз відбиває кількісне співвідношення в Україні зазначених природоохоронних об'єктів (4 БЗ, 17 ПЗ, 12 НПП, 9 масивів БЗ та 9 відділів ПЗ).

Особливої уваги, згідно мети дослідження, заслуговує саме семантика біонімів. Її можна розглядати з кількох точок зору.

I. За власною конкретикою, на яку спираються назви:

1. "Природні" - що спираються на особливості компонентів природного середовища (клімату, геологічної будови, ґрунту, рельєфу, наявності водойм, певних рослинних асоціацій тощо). Наприклад: *Чорноморський, Дунайський, Карпатський, Долина нарцисів, Чорна гора, Ялтинський гірсько-лісовий, Шацький, Синевир, Азово-Сиваський та ін.*

2. "Культурні" - вказують на ступінь обжитості району, розташування біля певних населених пунктів, на значення об'єкту природи для суспільства, про колишній розвиток господарювання, етнічну заселеність, особисту власність тощо. Наприклад: *Станично-Луганський, "Асканія-Нова" ім. Ф.Е. Фальц-Фейна, Рівненський, Медобори, Канівський, Кам'яні Могили, уганський, Гуцульщина, Святі Гори та ін.*

3. Мішаної конкретики - поєднання в одній назві і природних компонентів природи, що охороняються, і певних ознак антропогенного характеру (як-от: патронімічні складові - імена, прізвища, прізвиська людей, певних культових істот, назви населених пунктів і т.п.). Наприклад: *Юлівська гора, Черемські ліси, Мис Матьян, Михайлівська Цілина, Український степовий, Стрелецький Степ, Воложин ліс та ін.*

II. За походженням (етимологічним типом, загальним характером походження назв):

1. Оронімічні - відбито назви форм рельєфу, природні комплекси яких охороняються, за загальним їх обрисом, кольором, будовою тощо: *Карпатський, Чорногірський, Горгани, Медобори, Чорна гора, Свидовицький, Кременецькі гори, Сколівські Бескиди, Карадазький, Провальський Степ та ін.*

2. Палеогеографічні - назви, в яких міститься значення певних геологічних верств, палеогеографічних епох тощо: *Крейдова флора.*

3. Гідронімічні - за назвами гідрографічних об'єктів: *Чорноморський, Дунайський, Дніпровсько-Орільський, Шацький, Азово-Сиваський, Ужанський, Деснянсько-Старогутський, Синевир та ін.*

4. Фітотопонімічні - за назвами рослин, їх асоціацій: *Долина нарцисів.*

5. Зоотопонімічні - за істотами тваринного світу: *Лебедині острови.*

6. Хоронімічні - за назвами певних адміністративних, історико-географічних територій: *Мармароський, Поліський, Рівненський, Кримський, Луганський, Вижницький, Яворівський, Канівський та ін.*

7. Патронімічні, або антропонімічні - за іменами, прізвищами чи прізвишками певних осіб, давніх мешканців: *Юлівська гора, Михайлівська Цілина, Воложин ліс, Стрелецький Степ, Мис Мартьян та ін.*

8. Етнімічні - за назвами етносів та їх груп: *Український степовий, Гуцульщина.*

9. Мемоіальні - офіційно увіковічені історичні особистості: *"Асканія-Нова" ім. Ф.Е. Фальц-Фейна.*

10. Теонімічні - назви, в яких міститься релігійна складова: *Святі гори.*

11. Соціально-економічні - пов'язані з суспільно-географічними явищами: *Медобори, Кам'яні Могили.*

Слід відзначити, що переважна більшість назв природоохоронних об'єктів за зв'язком з іншими топонімами є вторинними, тобто їх назви утворені від вже існуювалих топонімів, часто з доданням певних лексичних формантів, найчастіше - від назв поруч розташованих населених пунктів, форм рельєфу, гідрооб'єктів. Низка біонімів, що нами досліджувались, відноситься до первинних, тобто такі, що здавна були притаманні саме цій складовій ландшафту, а згодом майже без зміни звучання перейшли і в назву утвореного в його кордонах природоохоронного об'єкту (Воложин ліс, Чорна гора, Черемські ліси).

Семантична сутність більшості назв природоохоронних об'єктів встановлюється шляхом розкриття латентного змісту, що споконвіку закладено в конкретний топонім тим чи іншим народом, в ту чи іншу історичну епоху. Саме тому, наприклад, біонім "Карадазький ПЗ" віднесено саме до етимологічної групи 1, оскільки з тюркської *kara* - "чорний, темний, похмурий" і *dag* - "гора" - ця назва дослівно означає "похмура, чорна гора" і надана саме за виходи тут на денну поверхню чорних вулканічних порід.

Отже, за підсумками досліджень встановлено:

1. В більшості випадків у назвах заповідників та НПП структура охоронних природних комплексів чітко простежується - це степові, гірські, лісові і аквальні ПТК, фізико-географічна категорійність яких звучить вже в самому біонімі;

2. Характер охоронних ландшафтів деяких об'єктів природоохорони розкривається через співзвучність назв з загальновідомими топонімічними комплексами, за положенням яких і можливо встановити об'єкти охорони;

3. В багатьох біонімах аналіз викриває одночасно і характер охоронних ландшафтів, і ступень їх освоєності людиною.

Біоніми України є складовими топонімічного потенціалу нашої країни, що є частиною її національного середовища, усебічне дослідження якої в загальній програмі топонімічного вивчення території має неабияке конструктивне значення.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ. ПАСПОРТ СПЕЦИАЛЬНОСТИ А.И. Шапарь, Т.И. Долгова	299
PLANNING FOR SUSTAINABLE COMMUNITY ENTERPRISE EXPERIENCE FROM THE UK Oz Osborne	300
ПРОБЛЕМА АДАПТАЦИИ БАЗОВЫХ ЗНАНИЙ ВЫПУСКНИКОВ СРЕДНИХ ШКОЛ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ЭКОЛОГИИ В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ А.Г. Шапарь, А.И. Кораблева, Л.Г.Чесанов	303
РЕГІОНИ НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД МІСЦЕВИХ ПРОЄКТІВ ТА ІНІЦІАТИВ П.В.Хазан	307
О ПРОЕКТЕ СОЗДАНИЯ МУЗЕЯ ВРЕМЕНИ, ПРОСТРАНСТВА, ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЧЕЛОВЕКА Л. И. Зеленская	309
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ СОЗДАНИЯ WEB-САЙТА НЕКОММЕРЧЕСКОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ Е.М. Ена, В.Е. Кузьменок	309
РОЛЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ СЕВЕРНОГО ПРИАЗОВЬЯ А.П. Мягченко, В.А. Елагина	311
ИЗ ОПЫТА СОЗДАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ НЕПРЕРЫВНОГО ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РАМКАХ НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСА ИБВВ РАН В.Б. Вербицкий, А.Г. Лапиров	312
ВІДБИТТЯ СТРУКТУРИ ОХОРОННИХ ЛАНДШАФТІВ У НАЗВАХ ЗАПОВІДНИКІВ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ УКРАЇНИ О.С. Афанасьев	314
ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОЕКТОВ “ОЦЕНКА ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ” ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ И БУРЕНИИ ПОИСКОВО-РАЗВЕДОЧНЫХ СКВАЖИН НА НЕФТЬ И ГАЗ В РАЙОНАХ ВОСТОЧНОЙ СИБИРИ В.А. Гришин	315
О ПРИНЦИПАХ ФОРМИРОВАНИЯ ПЛАНА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ И РАСКРЫТИЯ ИНФОРМАЦИИ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ КРУПНЫХ ПРОЕКТОВ В ПРОМЫШЛЕННОСТИ Н.А. Емец, И.И. Романенко, Л.М. Козлова	317
РОЛЬ ОБЩЕСТВЕННОЙ ИНИЦИАТИВЫ В ПЛАНИРОВАНИИ ЭКОЛОГИЧЕСКИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СЕВЕРНОГО ПРИАЗОВЬЯ Г.В. Казачковская, А.П. Мягченко	319
ИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ НА БАЗЕ ПРИЛОЖЕНИЙ ТИПА КЛИЕНТ-СЕРВЕР А.П.Бабий	321
АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК	323